

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

Genvägar och senvägar till publicering

av Magnus Erlandsson

Har du hört talas om John Bohannon? Doktor i molekylärbiologi och journalist på naturvetenskapliga tidskriften *Science*, men mest känd för höstens virala text om peer review och open-access-tidskrifter: *Who's Afraid of Peer Review?*¹ I den berättar Bohannon att han fabricerat en forskningsartikel om framgångsrik cancerbehandling – under falskt namn från ett påhittat lärosäte (han kallade sig Ocorrafoo Cobange från Wassee Institute of Medicine in Asmara) – fylld av så många medvetna och uppenbara fel, brister och meningslösa experiment att den redan vid ett första ögonkast borde ha avvisats av redaktörer och granskare. Ändå accepterades hans artikel av drygt 60 procent av tidskrifterna (motsvarande 185 av de 304 forskningspublikationer den sändes till). Resultatet, menar Bohannon, ”avslöjar konturerna av ett vilda västern i akademisk publicering”².

GLOBAL INDUSTRI

Vetenskapliga och tryckta tidskrifter har länge varit ett sätt dela kvalitetssäkrad kunskap med andra, men det har varit exklusivt och svårt för andra än de bästa att få utrymme. Med open-access öppnas dels dessa fönster mot världen, dels blir inträdet åtminstone lite enklare för den stora forskarmassa som inte tillhör de allra bästa.

Många open-access-tidskrifter, alltså tidskrifter vars innehåll görs fritt tillgängligt på

internet, finansieras av att författaren eller hans organisation betalar en avgift för publiceringen, och inte genom prenumerationer.

Dras du till skumraskaffärer kan du ganska lätt sätta upp en snygg hemsida som ser seriös ut, till vilken publiceringshetsade akademiker snart flockas. Och tar du, som *Journal of International Medical Research*, 3 100 dollar i avgift inför en publicering har du snart sparat ihop till förtidspensioneringen.

Men enligt Bohannon var också de förmodat seriösa spelarna oseriösa. Sage och Elsevier, två publiceringsgiganter, står bakom flera av de tidskrifter som valde att publicera artikeln.

PROTESTER MOT SLUTSATSERNA

Det dröjde förstas inte många timmar innan Bohannon mötte invändningar. Redan dagen därpå påpekades det att open-access inte ska bära skulden för svaga redaktörer och obefintlig kvalitetsgranskning, och att resultatet förmodligen skulle ha varit detsamma om Bohannon sänt sin artikel till prenumrationsbaserade tidskrifter. Bohannon valde enbart ut open-access-tidskrifter som tar betalt för publicering, och sökte indirekt efter så kallade ”predatory publishers” (vars enda syfte är att lura pengar av folk). Men hans resultat kom att fläcka också de öppna tidskrifter på nätet som inte tar betalt för publicering (som faktiskt utgör majoriteten av open-access-tidskrifter), och som möjligen har en striktare hantering inför publiceringar.

Alla de som jobbar för open-access och ser detta som framtiden viftade med armarna i dagar efter Bohannons artikel, och värjde sig emot de slutsatser många verkade vilja dra: att open-access framför allt har betytt en flod av ”dåliga tidskrifter med dåliga artiklar”. Bohannon fick därför tuff kritik för sin egen metodologi, för att hans egen text inte hade

1 Bohannon, J (2013), *Who's Afraid of Peer Review?*, i *Science*, 4 October 2013: Vol. 342 no. 6154 pp. 60-65, <http://m.sciencemag.org/content/342/6154/60.full>

2 Ibid.

kvalitetsgranskats, och för den skada den gjorde på systemets ”friska delar”.

ANGELÄGEN UPSTRÄCKNING

Hårdaste smällen efter avslöjandet landade på portalen DOAJ (Directory of Open Access Journals). Hela 45 procent av de tidskrifter som finns med i denna lista på ”öppna tidskrifter” accepterade fuskartikeln. Organisationen OASPA (The Open Access Scholarly Publishers Association), som representerar ett 50-tal förlag med open-access-ambitioner, meddelade att Sage placerats i ett slags karantän till det att deras kvalitetssäkringsrutiner utretts och förändrats, medan två andra förlag fick se sina medlemskap terminerade.³

Även om både DOAJ och OASPA beklagar det som upptäcktes i Bohannons studie, menar bägge organisationer att detta lett till angelägna förändringar när det gäller deras egna kriterier för medlemskap och granskning, liksom hos de etablerade förlag som fått sitt rykte skamfilat.

ATT VARA ÖPPEN MED KONTROLLEN

Ett självklart sätt att komma till rätta med icke-existerande granskning inför publicering, är förstås att kräva att också granskningen publiceras bredvid eller i anslutning till den accepterade artikeln. Där har vi kanske nästa revolution när det gäller open-access – och kanske all vetenskaplig publicering i artikelform.

Den andra diskussionen, kring de bakomliggande orsakerna till explosionen av open-access-tidskrifter (läs: det system för meritering som så enkelspårigt fokuserar på publicering i tidskrifter) fördes inte i kölvattnet av Bohannons artikel, men borde förstås ha fått näring av det ”vilda västern” Bohannon talar om.

DOAJ radar upp totalt 9 804 tidskrifter, hela 2 415 av dessa är inriktade mot

samhällsvetenskap. Vi väntar fortfarande på att en statsvetare ska berätta om hur denne upprepat Bohannons experiment, genom att (medvetet) försöka få en uppenbart usel artikel publicerad.

Magnus Erlandsson är lektor i ledarskap och statsvetenskap och verksam vid Institutionen för skolutveckling och ledarskap, Malmö högskola, samt vid Förvaltningsakademien, Södertörns högskola.

3 <http://oaspa.org/oaspas-second-statement-following-the-article-in-science-entitled-whos-afraid-of-peer-review/>